

תמיד ישנן שתי אפשרויות

במשך כל השנים שאנו תרים אחר המבנה הרצוי לאחזקת פרותינו, אנו נתקלים בתופעות חוזרות ונשנות, על אף השינויים מרחיקי-לכת שהכנסנו בתכנון המבנים במרוצת השנים. שיטת עבודה מסוימת פועלת במשק אחד לשביעות רצונם של העובדים, ובמשק אחר הינה משלון חרוץ. אין הכוונה להתפלמס על רמתם האינטלקטואלית והמקצועית של בוקרינו, אלא ברצוני לבחון את ההשפעה של מימשק האבסה על הפתקציונליות של המבנה.

פוש אחר המזון תובעים ודאי מגת אנרגיה כל-שהיא. עלינו היה רק לדאוג למקום מרבץ גוח ומתאים לפרה, ואולי גם גוח לבוקר העובד במבנה.

אלא, שתנובת הפרה, המקיימת עצמה ויוצרת במזון ירוק בלבד, אם במרעה או מן האבוס, אינה מספקת אותנו. המרעה בלבד אינו מסוגל לספק את מלוא התצרוכת של פרה בפוטנציה של ייצור גבוה. מסיבה זו וגם אחרות חשובות לא פחות (שטחי קרקע למספוא, מים, הובלה, יחסי מחירים אלטרנאטיביים, ועוד), אנו מתכננים לוח הזנה שנתי מסובך — פחות או יותר — וההיגיון גותן, שגם בלוח האבסה היומית אנחנו „מתמחים“ ומוסיפים. ראינו ונוכחנו, שבצורה זו של האבסה אפשר להגיע לתוצאות מרשימות, מבחינת גובה התנובה ובשמירה על אחוזי השומן בחלב ברמה סבירה. אלא, שפרות אלו, במשטר הזנה נאות אמנם, מוחזקות בכל מיני צורות של מבנים. נדמה לי, שכאן שורש הבעיה.

הצטברות הפרש על יד האבוסים מרובה יותר, וקשה למנוע מן הפרה שתרכץ במקום שתרחצה, אפילו במדמנת זבל ושתן. גוכחתי במשקים מסור-ימים, בארץ ובחו"ל, שבהם חולבים ואובסים את הפרות רק פעמיים ביממה (מדי פעם עם כל המזונות שבתפריט), שם הפרות מתרגלות ביתר קלות אל מקומות המרבץ המיוחדים, והן נקיות יותר. אותו הדבר קיים גם במשקים, שנוהגים בשלוש חליבות והאבסה בהתאם.

אינני מתיימר וטוען לבסיס מדעי לדעתי והת-רשמותי זו, אולם המחשבה אינה מרפה ממני, שעל ידי ריבוי הפעולות ברפת אנו גורמים לאי-שקט לבהמות והפרת הרגלי החיים שלהן.

ישנן צורות רבות של מבנים לשיכונן והאבסתן של פרות חלב. בכולן ניתן להצליח, כלומר — לשמור על בריאות הבקר, על נקיונו ועל מידה מסוימת של יעילות בעבודה.

היעילות בעבודה היא הקובעת לרוב את היקף ההשקעות במבנים. סמוכין לטענתי אפשר למצוא בארץ ובחו"ל. ראינו רפתי קשירה גושנות ובהן פרות מבריקות להפליא; ישנן סככות רפד שבהן הפרות נקיות ובריאיות; אפשר למצוא קוראלים למיניהם מחד, ותאי רביצה במערכים שונים מאידך, בכולם הבקר נשמר בנקיונו המופתי ואינו מראה סימני אכף בהתנהגותו.

דומני, שלא אטעה אם אומר, שדווקא בישראל נמצא את התוצאות הקוטביות של הצלחה מיר-בית וכשלון חרוץ בהפעלת מבנים, ללא תלות מצורתן. הרבה גורמים לכך, אך הפעם אתייחס לגורם אחד בלבד: משטר האבסה, בלי לנקוט עמדה — מה עדיף, אלא שחשוב להבהיר לעצמנו מה גורם למה.

לשם המחשה אתחיל שוב מבראשית. הפרה במרעה קמה לאכול ככל ש„מתחשק“ לה, ורו-בצת בכל זמן ומקום שנראה לה. אנו הבוקרים איננו מבחינים בשום סיבה מיוחדת להתנהגותה זו של הפרה.

כשכולאים את הפרה במבנה כלשהוא, בו היא תלויה בחסדינו בקביעת זמני הארוחות ומספרן ביממה (לא נתווכח אם אנו מיטיבים עמה, אם לא), מה קורה?

לו היינו מזינים את הפרה באותו המזון היחיד (ייתכן גם המושלם) שבמרעה, באותן הכמויות והסדר של הארוחות, כפי שהורגלה בהם במרעה, ייתכן שהיתה מרבה בתנובתה, כי ההליכה והחי-

לם דבר זה אינו ניתן מסיבות שונות, ביניהן גם טכנית-ארגונית.

מאידך, החלוקה של סוגי מספוא שונים לפי סדר קבוע — גניח לרגע — תוך שמירה על כל הכללים הידועים לנו, לא תהיה בהכרח יותר מוצדקת מבחירתה החופשית של הפרה, ולא אוכיר עוד את הסרבול שבארגון וביצוע ההאבסה. הא-רוחות התכופות במנות מצומצמות של סוגי מספוא שונים, לפי סדר קבוע מראש, באות למעשה לספק דבר די פשוט בצורה מסובכת למדי: אפ-פיקת חומרי מזון בצורה מאוזנת במשך כל שעות היממה, ובעצם בכל ארוחות-משנה. במידה מסוימת זה פותר את הבעיה. אך כאשר רב ומוסיף מספר סוגי המספוא במשק בעונה זו או אחרת, אזי עצם הרכבת לוח-ההאבסה הופכת לאמנות, ברמה שמעטים יכולים לעמוד בה לאורך שנים. אי לזאת, יש לחפש את הפתרון הפשוט יותר, לפי דעתי, במזון כולי שיוכן במשק ולחלקו ב-מספר ארוחות מצומצם ביממה. אין כוונתי הפעם לחלוקה אחת ביממה, אם כי ישנם סיכויים כאלה. במו עיני ראיתי עדרים גדולים, שהפרות נחלבות פעמיים ביום והן מקבלות מזונותיהן רק פעמיים ביממה. התנובה הממוצעת בעדרים אלה עולה על 7,000 ק"ג לפרה בשנה, ואחוז השומן בגבולות 3.5 אף אם אין מחיר מבטיח ריווח לשומן, הלא באותם מזונות ובחלוקה שונה אפשר להגמיר ואפ-שר להעלות את האחוז, והריווח בכ"ז יהיה בצד האחוז השמן יותר.

להאבסה עם מזון כולי יתרון נוסף, והוא: האפשרות של מיכון קל יותר בחלוקתו. כאשר באבוס יימצא תמיד מזון ערב לחיך הפרה, והיא חופשית לגשת לאכלו בכל עת וכמה שתמצא, היא תתרגל ביתר קלות לכל צורת שיכון, שיבחר המשק לפי ראות עיניו ותנאיו.

תאמרו: מזון באופן חופשי — זה בנבון, — אומר: לאו דווקא תמיד.

צריך רק יתר ריכוז של אנרגיה במזון הכולל, המיועד לגבוהות תנובה, ולאפשר להן לאכול כרצונן. לפרות בתנובה נמוכה יותר אפשר להפ-חית מן הריכוז במזון הכולל, וגם הן תאכלנה כרצונן, האבסה תעשה לפי ריכוז המזון באנרגיה (המשך וסוף המאמר בעמוד הבא)

הכוונה — לחלוקת מספר רב של ארוחות, רעש הטריטוריים הסובבים בסככות, קשירת והתרת הפרות תכופות, הפרדת אלו מאלו מעבר לצורך, והשארת קבוצות שלמות מרותקות לאבוס עד גמר הפעילות הקדחתנית הזאת. כל אלה מבוצעים תכופות מדי, מבלי שיהיו צמודים לשגרה קבועה במשך היממה ובכל ימות השנה.

טיפחנו פרה גדולה בעלת תיאבון עצום ויכולת הגבה אדירה, והיא מקיימת את מצוות מטפחיה. אולם, הפרה זקוקה גם למנוחה — וליותר מנוחה, ככל שהיא מייצרת יותר. ככל שאנו מפתים את הפרה ומושכים אותה פעמים רבות אל האבוס, ולעיתים קרובות אף מקרבים אותה בכוח אל המזון, כמצוות השיטה, היא אובדת את הרצון לשוב ולחפש מקום מרביץ נוח ונקי, כפי שיכלה להתרגל ולעשות זאת. כלית ברירה היא צונחת בקרבת האבוס ברפש, כי „ממילא עוד מעט ויקימוני ולא כדאי להרחיק לכת לחצר“.

מי שעינו פקוחה שם לב בוודאי לעובדה, שדור-קא הפרות הגדולות והכבדות וגבוהות התנובה, הן שמתלככות יותר מהשאר, על אף שכולן מצויות בתנאים שווים, מבחינת המבנה ו/או הריפוד. אולי בגלל סיבה זו יש יתרון מסוים לסככת הרפד, כל עוד שומרים בקפדנות על ריפוד סדיר. בכל מקום שהפרה תרצה לרבוץ היא מוצאת מרביץ נקי, אם מקיימים, כמובן, את העיקרון של ריפוד נקי. לא ערכתי סטטיסטיקה בנדון, אך ידועים לי מספר עדרים מצטיינים ברמת תנובתם במשך שנים, שהפרות נהנות ממרביץ מרופד ונקי בכל ימות השנה. נותר לנו לראות מה יקרה, אם יורידו אותן פרות מן הרי-פוד ויעלו על משטחי בטון, או יצופפון בתאי רביצה, בעוד שיגרת ההאבסה מרובת הארוחות נמשכת.

הישנו פתרון לבעיה המוצגת כאן? — אסתכן ואחווה דעתי, אף שאני עלול ל„היאכל“ (להיש-רף) בשל כך.

לו האבסנו את פרותינו בשיטת הגישה החופ-שית למזון. כלומר: כל סוגי המזון עומדים לרשותן בכל שעות היממה, ייתכן שהפרות היו מרכיבות לעצמן מנה אידיאלית לפי צרכיהן. או-

מדיוני ועדת ההזנה לבקר בתאריך 12.3.73

על סדר היום

1. המלצות להזנת בקר בתנובה נמוכה ברפי תים במשק המשפחתי, לשיפור התנובה והרווחיות.
 2. סקירה על מצב השדות והספקת המספוא.
 3. התחרות בנושא הזנה יעילה ברפתי הגליל העליון.
 4. הזנת פרי רבייה.
- התנובה הירודה והרווחיות הדלה במשק החלב המשפחתי הנחשל הן תוצאה של מצבם המיוחד של בעלי העדרים:

● חוסר ידע ומודעות לחשיבות ההזנה הנכונה והמספקת,

● חוסר אמצעים ותנאים משקיים נאותים לייצור מספוא במשק וקבלת יכולים טובים משטחי המספוא,

● חוסר מזומנים, או אשראי מתאים לרכישה וייצור מזונות.

בתנאים משקיים נאותים ובהזנה נכונה אין, כמובן, כל בעיה מקצועית להעלות את תנובת הפרה הנחשלת במשק הפרטי לייצור ושיווק 5000 ליטר חלב, וכן לקיימה במצב גוף תקין ופוריות טובה.

הח' ז. גרוזובינסקי, האחראי למבצע, "פיתוח הרפתות במשק המשפחתי", פתח בדיון וסקר את

(המשך מעמוד קודם)

ולא לפי כמותו במשקל או/ו-הגפה. פרות נחור-תות תנובה מן הרצוי במשק, והן משמינות בקלות, מוטב למכרן.

השאלה היא — איך מכינים מזון כולי מעולה בתנאי משק? — על זה ארחיב את הדיבור במ-אמר הבא.

בסיום עתה אומר רק זאת: תמיד ישנן שתי אפשרויות, לפחות! — כאמרתו של השחקן דני קיי בסרט: יעקובובסקי והקולונל.

מרדכי מלעז, ה.מ.ב.

המצב ברוח הדברים דלעיל. בדיון צוין שאין כאן שאלה של המלצות מיוחדות להזנת בקר חלב במשק המשפחתי. הבעיה היא בעיקר הדרכ-תית ואירגונית, להשכיל ולשכנע את בעלי העדר בחשיבות ההזנה ובייצור המספוא, וכן לסייע בידם בקבלת האשראי הדרוש כהון חוזר לקניית המזון וייצור המספוא במשקם. את הדיון סיכם הח' ש. דורי בהמלצות הבאות לתיקון המצב, שהתקבלו ע"י הועדה.

1. בהזנה — גם במשק המשפחתי צריכה להיות ההזנה לפי הנורמות המקובלות, שפורסמו בפרוטרוט ב, "אוגדן לרפת ומספוא" ובספר, "גתו-נים להזנת בקר", וכן בפרסומים הדרכתיים שונים. ההמלצות תינתנה ע"י המדריך האזורי — שהוא מספיק אוטנטי, לכל משק בנפרד, לאחר בדיקת מצב הפרות. החישוב רצוי שייעשה לגבי כל פרה בנפרד בהתאם לתנובתה ומצבה. צריך לדאוג במיוחד להזנה מאוונת וברמה הנכונה בתקופת ההכנה, וברמה גבוהה בחודשים הראשונים לאחר ההמלטה.

2. במספוא — רצוי מאוד להגיע לייצור מקסימאלי של מזון בטיב מעולה מהשטח והמים העומדים לרשות המשק. המטרה לספק כ-5 יחיי-דות מזון משקי לפרה או לראש מבוגר. המינימום הדרוש הוא 2.5—3 יחידות מזון גס אמיתי לפרה ביום (תחמיץ, שחת, קש). במידה והמשק אינו יכול לייצרם בעצמו יש לספקם ממזון קנוי.

3. לגבי פרות נמוכות-תנובה (פחות מ-5000 ליטר חלב פרה/שנה) יש לאתר את הסיבות, ולמצוא להן פתרון נאות. אם הסיבה בתת-תזונה צריך להסדיר הזנתן. אם העדר במצב גופני ירוד, צריך לתת מזון, נוסף על המגיע לקיום וייצור, גם להבראה. פרות בתנובה נמוכה מ-10 ק"ג חלב ליום ושאין הרות יש להוציא מהעדר.

4. הנורמות המקובלות להזנת פרות בעדר החלב: 5 יח"מ ליום לקיום גוף + 0.4 יח"מ — לייצור 1 ליטר חלב. בחודשי היובש — חודשי